

KAMU TERCİHİ TEORİSİ ÇERÇEVESİNDE SEÇİM EKONOMİSİ KAVRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Nurdan KUŞAT* ve Nilgün DOLMACI**

Özet

Gelişmekte olan ülkelerin pek çok karakteristik ortak özelliği, bu ülkeleri aynı kısır döngünün içinde kalmaya zorlar. Belirtilen ülkeleri bu kısır döngüye iten sebeplerin başında ise, siyasi istikrarsızlık ve sık sık tekrarlanan genel ve yerel seçimler gelir. Demokrasinin ayrılmaz parçası kabul edilen seçimlerin, ülkelere demokratik bir yaşam sağlaması beklenirken; seçim öncesi uygulamaya konulan çeşitli ekonomik ve politik kararlar, ülke ekonomisi üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Kısaca seçim dönemlerinde siyasi iktidarın tekrar seçilebilmek amacıyla uyguladığı iktisat politikalarına seçim ekonomisi diyoruz. Biliyoruz ki seçim dönemlerinde uygulanan bu seçim ekonomisi de; vergiler, kamu harcamaları ve borçlanma gibi yöntemlerle finanse ediliyor. Sonuç itibarıyla de ülke ekonomisi üzerinde seçim sonrasında ekstra bir yük oluşturuyor. Amacımız, ülke ekonomisi üzerinde olumsuz etkiler yaratan bu süreci nasıl politikacıların inisiyatifinden kurtarabileceğimizi ortaya koymaktır. Bunun başarılabilmesi ise büyük oranda hukuk sistemindeki köklü değişime bağlıdır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Tercih Teorisi, Seçim Ekonomisi, Demokrasi, Politika, Seçim Sistemi

The Evaluation of Election Economics in The Frame of The Concept of Public Choice

Abstract

The characteristic common feature of many developing countries, forces these countries to remain in the same vicious cycle. At the beginning of this vicious circle pushing the reasons specified countries, political instability and general and local elections are often repeated. Elections are accepted as insuperable elements of democracy. And also they are expected to provide countries a democratic life. However, some economic and political decisions that are taken before elections seem to have negative effects on the economy of the country.

The policies applied by the government to be elected again for the next period are simply called "election economy". It's known that the election economy is financed by taxes, public expenses, loans and so on. Consequently, this builds an extra load on country's economy. Our aim is to present the methods on how to resave this process, which has negative effects on country's economy, from the initiatives of the politicians. The achievement depends mostly on the radical changes in the system law.

Key Words: The Theory of Public Choice, Election Economy, Democracy, Policy, Election System

* Öğr. Gör. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta MYO, Isparta

** Öğr. Gör. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta MYO, Isparta

GİRİŞ

Politikacıların ekonomik politika seçimleri ve bu seçimin sonuçta getireceği ekonomik performans yüzünden; ekonomi ve politik sistem arasındaki ilişki her zaman ekonomistlerin ilgisini çekmiştir. Özellikle son çeyrek yüzyıldır politikacılar ve ekonomik performans arasındaki ilişkinin çeşitli biçimleri üzerine yapılan araştırmalar oldukça geniş bir alanı kaplamaktadır. Hatta öyle ki ülkelerin uyguladıkları seçim sistemlerinin de ekonomi ve politika ilişkisine hukuki bir yaklaşımı ilave ettiğini söylemek mümkündür. Daha da kapsamlı bakıldığında ve seçim sistemlerinin siyasal sonuçları hakkında incelemelerde bulunulduğunda, bu değerlendirmeyi sadece teknik ve hukuki açıdan değil, psikolojik, sosyolojik ve tabii ki ekonomik dinamikler açısından da ele almak gereklidir.

Bu çalışma, özellikle ülkelerin seçim dönemlerinde seçim sistemlerinin yanı sıra hukuk sistemlerinin de özelliklerinden kaynaklanan keyfi seçim ekonomisi politikalarına eleştirel bir bakışla yaklaşmayı hedeflemektedir. Bu çerçevede de ülke ekonomisinde kalıcı hasarlar yaratan keyfi uygulamaların en aza indirilmesi, hatta yok edilmesi için alınacak tedbirleri ortaya koymaya çalışmaktadır.

I. EKONOMİ VE SİYASET İLİŞKİSİ

Siyasetin ekonomik sonuçları nasıl etkilediği sorusu 1970’li yılların ortalarından itibaren artan bir ilgi kaynağı ve gittikçe büyüyen “yeni” politik iktisat literatürünün temel araştırma konularından birisi olmuştur. Siyaset ile iktisat alanlarının birbirine bağlanması ve ekonomik analiz araçları yardımıyla politik konuların analizi 18. yüzyıla kadar geri gitmektedir. Dolayısıyla, son yıllarda politik iktisat tartışmaları bir yandan oldukça genç ve canlı görünen, ancak aynı zamanda oldukça “eski” nitelikler taşıyan özel bir sınıfta yer almaktadır (Telatar, 2004:3).

Ekonomi ve siyaset bilimleri, temel ilgi alanları bakımından birbirinden ayrılırken, gerçekleştirdikleri çalışmalarla hem birbirlerini etkilemekte hem de birbirlerinden etkilenmektedir. Ekonomi ve siyaseti birbirine bağlayan önemli noktalardan biri tercih yapma ve karar alma işlemidir (Atay, 2006:4). Bir ekonomist belirli bir amaca ulaşmak için mevcut kıt kaynakların nasıl etkin kullanılabileceğini araştırıp seçenekleri ortaya koyarken; siyasetçi bu seçenekler arasındaki ya da kendi belirlediği alternatifler dahilinde seçimini yapıp uygulamaktadır.

Kısacası ekonomik anlamda ulaşılması hedeflenen farklı amaçlar, bu farklı amaçlara ulaşmada kullanılabilecek farklı araçlar; gerek ekonomistleri, gerekse siyasetçileri bir seçim yapmaya zorlamaktadır. Amaç ve araç seçimini zorlaştıran iki temel unsur vardır. Bunlar: (i)Kaynakların Kıtlığı, (ii)Toplumsal Maliyeti.

Bir ülkede mevcut kaynakların, olası amaçlar doğrultusunda etkin kullanımı çok önemlidir. Toplumun refah düzeyini yükseltecek olan ekonomik hedeflere varmak için kullanılacak olan araçların en etkin araçlar olması, bu araçların kaynak israfını minimum düzeyde tutması ve ortaya çıkaracağı sonuçların toplumun her kesimine pozitif sonuç sağlaması ya da en kötü olasılıkla bazı kesimlerini hiç

etkilememesi (artı ya da eksi) arzu edilir. Bu durum ekonomik bakış açısını temsil eder. Siyasi bakış açısında ise, uzun vadede çok büyük bir farklılık bulunmamaktadır. Fakat rasyonel bir şekilde konuya yaklaşıldığında, seçilme kaygısı politikacıları etkinliği maksimum olmayan alanları tercih etmeye zorlamaktadır.

Ekonomi ve siyaset bilimini kimi zaman yan yana, kimi zaman da karşı karşıya getiren unsurlardan birisi de, siyasi otoritenin kullandığı araçlar olarak ifade edebileceğimiz ekonomi politikalarıdır. Her siyasi partinin iktidarı ele geçirmek için yaptığı mücadele sırasında ortaya koyduğu programlar arasında en önemlilerinden birisinin izleyeceği ekonomi politikası olması; bu iki toplum biliminin birbirleriyle ne kadar çok ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Dursun, 2002:74-45). Tarihi süreçte Neo-Klasik İktisat ile birlikte siyaset ve iktisat kavramları birbirinden ayrılmış; iktisat kavramı devletin ve siyasal otoritelerin her türlü müdahalesinden bağımsız işleyen bir piyasalar sisteminin işleyişine dayandırılarak siyasetten bağımsız olarak kullanılmaya başlanmıştır (Eren ve Bildirici, 2001:28). Fakat Keynesyen görüşün devreye girmesiyle siyasetin ekonomiye müdahalesi gündeme gelmiş, bu durum Keynesyen Görüş sonrasında da önemini korumaya devam etmiştir.

İktisat ve siyaset arasında gözlenen sıkı ilişkiye rağmen, iktisat temel inceleme konusu olarak mübadeleyi, siyaset ise iktidarı; iktisat temel birim olarak bireyi, siyaset ise kurum ve grupları; iktisat temel varsayım olarak bireylerin rasyonel davranışlarını, siyaset ise bireylerin alışkanlıkları, ideolojiler, grup liderlerinin fikir ve görüşleri ve kitle haberleşme araçlarından etkilendiklerini kabul etmektedir (Savaş, 1994:12).

II. KAMU TERCİHİ TEORİSİ

Siyaset ve ekonomi bilimlerinin birbiriyle ilişki içerisinde olması, bu iki bilimi kaynaştıran ekonomik analizlerin yapılmasını zorunlu kılmıştır. Bu kapsamda ortaya çıkan en önemli teori ise “Kamu Tercih Teorisi” adıyla anılan, özellikle J. M. Buchanan’ ın katkılarıyla geliştirilmiş teoridir.

“Kamu tercihi” kısaca, politika biliminin ekonomik analizi olarak tanımlanabilir. Bu kapsamda da, politik süreçte alınan karar ve uygulamaları iktisat biliminin kullandığı araç, metod ve varsayımlara dayalı olarak açıklayan bir disiplindir (Aktan, 2002:3). Kamu tercihi siyaset bilimini iktisat biliminin teknik yöntem ve araçlarını kullanarak analiz eden bir politik iktisat dalıdır.

Buchanan, Kamu Tercih Teorisi’ ni şu şekilde ifade etmektedir: “Kamu Tercih Teorisi, esas olarak ekonomi teorisinde oldukça ayrıntılı analizler için geliştirilmiş araç ve metotları içine almakta ve bunları politik sürece ve kamu sektörüne uygulamaktadır. Siyasal karar alma sürecinde rol alan kimselerin, örneğin seçmenlerin, politikacıların ve bürokratların davranışlarını gözlemlediğimiz veya gözlemleyeceğimiz sonuçların bileşimi ile ilişkilendirmeye çalışmaktadır (Aktan,1990:38).

Bu açıklamaya göre kamu kesiminde seçmen olarak rol alan birey kendisi için en yüksek hizmeti sağlayacak partiye oy verirken, politikacı olarak rol alan birey de kendisine en fazla oyu kazandıracak ve yeniden seçilmeyi garanti edecek ekonomik programı sunmaya çalışacaktır. Böylece seçmenler kamusal mallardan sağlanan faydayı, politikacılar da politik kararlarını maksimize etmeye çalışacaktır. Bu süreçte baskı ve çıkar grupları da kararların kendi özel çıkarları yararına alınması için baskı yapacaktır (Güvel, 1998:177).

Denilebilir ki, Kamu Tercih Teorisi'nde devletin karar alma süreci içerisinde etkin rol oynayan gruplar ve alınan kararların nasıl, hangi teknik ve yöntemlerle uygulanacağı konuları ayrıntılı olarak yer tutmaktadır.

A. Kamu Tercih Teorisinin Temel İlkeleri

Kamu Tercih Teorisi' ne göre karar alma mekanizması oluşurken şu üç ilke ve varsayımdan yola çıkılmaktadır (Bknz.; Aktan, 2002:5-6):

- Metadolojik Bireysellik İlkesi,
- Rasyonel ve Maximand İlkesi,
- Politik Mübadele İlkesi.

B. Kamu Tercih Teorisi' ne göre Devletin Başarısızlığının Sebepleri

1929 Büyük Dünya Buhranı, klasik iktisat teorisinin en büyük darbeyi almasına sebep olmuş ve liberal ekonomiye olan güvenilirliğin sarsılmasıyla birlikte bu teorisinin gözlem altına alınması gerektiği sonucunu doğurmuştur. Piyasa ekonomisinin eksik yönleri özellikle Keynes'in çalışmalarıyla ortaya konulmuş ve gerektiği zaman devletin ekonomiye müdahalesinin piyasa oyuncularları arasındaki problemleri gidereceğine olan inanç artmıştır. Bu nedendir ki 1940'lı yıllar kamusal ekonomiye ağırlık katarken, 1960'lı yıllar da bu yapılmaya karşı eleştirilerin ortaya konmaya başladığı yıllar olmuştur.

Kamu ekonomisinin başarısızlığına yönelik geliştirilen eleştirileri aşağıdaki gibi ana başlıklar altında toplamak mümkündür (Bknz.; Aktan, 2002:8):

- Rasyonel Seçmenlerin Bilgisizliği,
- Rasyonel Seçmenlerin İlgisizliği,
- Rant Kollama,
- Oy Ticareti,
- Politik Miyopluk,
- Oy Birliği İlkesinin Gerçekleştirilememesi,
- Kamusal Mal ve Hizmetlerin Bir Bütün Halinde Arz Edilmesi,
- Ortanca Seçmen Teorisi.

C. Kamu Tercih Teorisi'ne Göre Devletin Büyüme Sebepleri ve Sonuçları

Kamu Tercih Teorisyenleri ülke ekonomileri içinde devletin payının giderek artmasından hem klasik iktisatçıları, hem de Keynesyen iktisatçıları eşit oranda sorumlu tutmaktadırlar. Klasik iktisatta; bireylerin kendi çıkarları doğrultusunda

rasyonel davranmaları baskı ve çıkar gruplarının devleti büyütmesine sebep olurken; Keynesyen iktisatta piyasadaki aksaklıkları gidermek için devletin açık bütçe finansmanını tercih etmesi devleti büyütmektedir. Bu nedenledir ki; Kamu Tercih Teorisi'ni savunanlara göre, devlet iki ekonomik görüşün ortak çabasıyla büyütülmüştür. Bu büyümenin ortaya koyduğu sonuçları ise iki başlık altında ifade etmektedir (Bknz. Aktan, 2002:13-14):

(i) Ekonomik Yozlaşma, (ii) Siyasi Yozlaşma.

Konunun uzmanlarının seçim dönemindeki yozlaşmaların sebeplerine farklı bakış açıları vardır. Örneğin (Candel-Sanchez, 2007:863):

- Gelecek seçim dönemlerinde de görev almak için seçim yıllarında mali yozlaşmaya başvurulur (Fırsatçı Politik Bütçe Döngüsü),
- Politikacıların ideolojisi ile ilgili olarak siyasi yozlaşma gerçekleşir (Partizan Politik Bütçe Döngüsü).

Demokrasinin kesin olarak bir fiyatı bulunmaktadır ve yine parti kurmak, seçimlerde aday göstermek, seçilmişlerin görevlerini yerine getirebilmeleri vb. için, kesin olarak paraya ihtiyaç vardır. Dünyadaki bütün siyasal partiler, parti etkinlikleri, parti politikalarının kamuya duyurulması, yerel ve genel seçim kampanyalarının yürütülmesi ve benzeri diğer giderlerini karşılamak üzere devletten ve gerçek kişilerden farklı şekillerde finansman yardımı almaktadırlar. Bu kaynakların elde edilmesi şekli ve hizmet olarak seçimler sonunda bağış yapanlara geri dönüşü, ülkelerde siyasete ve demokrasiye olan güveni azaltmakta ve siyasi süreçte bir "siyasi mübadele" olarak ortaya çıkan yozlaşmanın başlıca sebeplerinden en önemlisini teşkil etmektedir (Bknz.; Öztürk, 2006:73).

1. Ekonomik Yozlaşma

Politikacıların seçim öncesinde yeniden seçilebilmeyi garantilemek adına kamu harcamalarını artırıcı ama buna karşılık vergileri reel olarak azaltıcı politikalar kullanmaları, iktisadi anlamda yozlaşmaların temelini oluşturur. Seçildikten sonra da açık finansman uygulamalarının olumsuz ekonomik sonuçlarının ortaya çıkması, bütçe açıklarının kapatılması gereği, vergi oranlarında artış, devletin ürettiği mal ve hizmet fiyatlarında artış olarak seçmenin üzerinden alınmaya çalışılır (Ekonomik Yozlaşma).

2. Siyasi Yozlaşma

Devletin ekonomik yapıdaki artan rolü, siyasi yozlaşmayı da peşi sıra getirir. Çünkü politikacı ve bürokratların bu büyüme sayesinde güç ve yetkileri de artırılmış olur. Bu güç ve yetki artışının olumsuz sonuçları ise;

- Artan Rüşvet,
- Artan Adam Kayırmacılık,
- Artan Hizmet Kayırmacılığı,
- Artan Politik Yandaşlık,

- Artan Lobicilik ve Rant Kollama, şeklinde kendini gösterir.

Gizliliğinin keşfedilme riskinin piyasasına ve fiyatına yansıdığı siyasal yozlaşma, genellikle politikacının siyaseti kendi ticareti için yapması, siyasetle ticaretin birbirine karışması, ticaretin siyaseti, siyasetin ticareti finanse etmesi olarak anlaşılmaktadır. Bu nedenle, demokratik siyasal sisteme güvenin, bir başka deyişle halkın siyasete katılımının artırılması için yapılacak reformların en önemlilerinden birisi siyasetin finansmanında kullanılan finans kaynaklarını düzenlemek ve parti ile adayların seçim kampanyalarındaki giderlerini denetlemektir (Öztürk, 2006:19-73).

3.Yolsuzluk

Bir ülke ekonomisi için, yozlaşmanın türünün ne olduğundan ziyade, bu problemin ülke ekonomisine getirdiği sıkıntılar daha önemlidir. Ekonomik ve siyasi yozlaşma, nihayetinde “yolsuzluk” kavramını hem siyaset literatürüne, hem de ekonomi literatürüne ilave ettirmiştir. Yolsuzluk en sade ifadesiyle “kamu gücünün özel çıkarlar dahilinde kullanılması” olup, özel çıkar kavramı, para veya değerli mal temin edilmesi kadar güç ve statü kazanma, hatta geleceğe dönük kazanç ve üstünlük beklentilerini de içerisine almaktadır (Lambsdorff, 2006:16).

Yozlaşma ve yolsuzlukların temel nedeni, kurallara uymanın kurumsallaşmamış olmasından ve yönetim sorumluluğu taşıyanların öncelikle kurallara uyma ve uyulmasını gözetme konusundaki duyarlılık yetersizliğinden, kuralların sadece vatandaş için değil, yönetici kademesindekiler için de olduğu anlayışının yerleşmesindeki eksiklikten kaynaklanmaktadır (Özsemerci,2005:12).

III. SEÇİM EKONOMİSİ DÖNGÜSÜ

Ekonomi ve siyaset, ekonomist ve politikacı, yönetim ve demokrasi, iktidar ve seçim arasındaki etkileşimler sonuçta bizi birbirleriyle ilişkili üç kavrama götürür: Siyasi Rekabet, Popülizm, Seçim Ekonomisi.

Politikacıların ekonomik politika seçimleri ve bu seçimin sonuçta getireceği ekonomik performans yüzünden; ekonomi ve politik sistem arasındaki ilişki her zaman ekonomistlerin ilgisini çekmiştir. Bu nedenledir ki politikacılar ve ekonomik performans arasındaki ilişkinin çeşitli biçimleri araştırmalar arasında geniş bir yer tutar olmuştur (Snowdon, 2004:91).

A. Devlet Yardımları Ve Siyasi Rekabet

Demokratik sistemlerin siyasi partiler aracılığıyla işlerlik kazandığı şüphesizdir. Fakat bu sistemin çalışmasının da parasal karşılığı bulunmaktadır. Siyasi parti faaliyetlerinde etkinlik, parasal güç ile doğru orantılı bir şekilde gelişir. Fakat asıl sorun, parasal kaynağın temininde ortaya çıkan ve sonrasında da etkisi devam eden ekonomik problemlerdir.

Ülkeler ister gelişmiş, ister gelişmekte olsun; ister liberal, ister muhafazakar olsun; özellikle seçim dönemlerinde gereken parayı nereden ve nasıl bulacakları hep tartışma konusu olmuştur. Örneğin dünyanın en büyük liberal ekonomisine

sahip Amerika'daki başkanlık seçimlerinde bile, başkan adaylarının seçim bütçelerinin kaynağı her zaman sorgulanmaktadır (Koç, 2009:53).

Ülkelerin mevcut demokratik sistemleri, seçmenler ile siyasi partiler arasında oynanan bir tür "siyasi-ekonomik oyun" a konu olur. Bu siyasi-ekonomik oyunda seçmenlerin oylama kararlarını belirleyen unsurların bilinmesi, hükümetler açısından oldukça önem taşır. Bunun nedeni, iktidarda kalmak isteyen bir hükümetin, seçmen kararlarındaki en önemli belirleyiciler olarak kabul edilen politik ve ekonomik faktörler hakkında bilgi sahibi olma zorunluluğudur (Telatar, 2004:329-330).

Kabinede yer alan politikacıların yeniden seçilebilme olasılıklarını artırabilmek için makro ekonomi ve mali politikaları kullanma yetkileri, endüstrileşmiş ülkelerdeki seçimlerin etkisi üzerinde geniş bir literatür oluşturmuştur. Gelişmekte olan ülkelerde ise politik iş ve bütçe döngülerinin analizi konusu gelişen bir literatürdür. Yaygın bir periyotta düzenli seçim döngüleri ile olgunlaşmış demokrasilerin geniş bir kısmı çok daha önceden literatürde örneklere sahip olmuşken, çoğu gelişmekte olan ülkeler seçimlerin yeni ve muhtemelen aralıklı hatta düzensiz gerçekleştiği olgunlaşmamış demokrasilere sahiptirler (Khemani, 2004:125-126).

Demokrasinin sinir merkezi olarak kabul edilen siyasi partiler arasındaki rekabetin adil bir biçimde gerçekleşmesinde para başlıca unsurdur (Gençkaya, 2007:133). Özellikle de son yıllarda gelişmiş ve gelişmekte olan pek çok ülkede siyasi partilerin finansal kaynakları ile ilgili çeşitli sübvansiyonlar sık sık gündeme gelmiştir. Siyasi alanda ortaya çıkan bu güvensizlik siyasi bozulmanın yanı sıra, ekonomik bozulmaya da sebep olduğundan, bu alanda bir takım reformların gerçekleştirilmesi gereği ortaya çıkmıştır. En çok da üzerinde durulan reform içeriği; siyasetin finansmanında daha açık daha şeffaf bir sistemin oluşturulması şeklinde ifade edilmektedir. Bunun gerçekleşmesinin en sağlıklı şekli ise, politik harcamalara hukuki düzenlemeler ile kısıtlama getirilmesi ve kuralların herkes için aynı şekilde anlaşılacak biçimde objektif şekilde ortaya konması ile mümkün olabilir. Devlet yönetim sistemlerinin hepsinde mevcut olan yozlaşmayı azaltmak için, siyasi partilerin gelir kaynaklarının kanuni çerçevede açıkça ifade edilmesi, devlet yardımlarının adilane bir şekilde dağıtılması ve etkin bir denetim sisteminin oluşturulması önem taşımaktadır (Öztürk, 2006:75).

1.Devlet Yardımlarının Faydaları

Yeni ekonomik düzenin ekonomi literatürüne kazandırdığı rekabet kavramı, bu anlamından biraz daha farklı bir şekliyle siyaset literatürüne de girmiştir. Bir siyasi yönetim şekli olan demokratik yönetim biçimi; gerek genel, gerekse yerel seçim zamanlarında bize siyasi rekabet kavramını hatırlatmaktadır. Çünkü; günümüzde çok partili demokrasilerde iktidar ve muhalefet partileri yeniden seçilebilmek amacıyla sürekli olarak rekabet içerisinde dirler (Atay, 2006:8). Ayrıca temsili demokraside siyasi partilerin kazanacakları oy sayısını artırmak için birbirleriyle rekabet etmeleri, ortak çıkarlara sahip kişilerin bir araya gelmesi

sonucu oluşan baskı grupları seçim öncesi siyasi partilerle “kişisel çıkar-oy alışverişi” ne girişmelerine sebep olur (Saraç, 2005: 70).

Temsili demokrasilerde milli iradenin oluşmasında siyasi partilerin rolü çok büyüktür. Bu bağlamda milli irade hiçbir baskı veya çıkar grubuna bağımlı olmadan oluşmalıdır. Siyasi partilerin bağımsızlığı her türlü baskıya karşı korunmalarını gerekli kıldığı için, özellikle diktatörlükten demokrasiye geçen Almanya, İtalya, Yunanistan, Portekiz, İspanya gibi ülkelerde siyasi partilerin devlet yardımı ile desteklenmesi düşüncesi ağırlık kazanmıştır (Bknz.;Sağlam:1999:28). Seçim öncesinde siyasi partilerin propaganda giderlerini karşılamalarını sağlamak ve bu partileri güç odakların etkisine girmekten kurtarmak “siyasi partilere devlet yardımı uygulaması” gereğini meşrulaştırmaktadır.

Siyasi partilere yapılan devlet yardımları, siyasi arenanın çeşitlenmesini, demokrasinin daha çoğulcul bir yapı kazanmasını, partilerin kitlesel etkinliklerinin artmasını ve neticede siyasi rekabetin güçlenmesini sağlayarak, demokrasinin gereklerinin daha iyi yerine gelmesine olanak sağlayacaktır.

Siyasi partilere devlet yardımlarının yapılması, siyaseti elinde parası olan bir gruba ait bir uğraş olmaktan kurtaracak, parası olmayan ama iyi bir eğitime sahip insanların bu arenada yer almasına imkan tanıyacaktır. Siyaset çıkarları peşinde koşan bir grubun değil, işin uzmanının elinde şekillenme ve yücelme imkanı bulacaktır.

2.Devlet Yardımlarının Sakıncaları

“Seçim, demokratik kurumsal sürecin işlerliğini sağlamak açısından olmazsa olmaz bir nitelik taşımaktadır. Dolayısıyla, kurulan bir demokrasinin sürekliliği seçimlerin demokratik özelliğinin bozulmaksızın sürdürülebilmesine sıkı sıkıya bağlıdır. Demokratik sürecin özünü oluşturan, seçmenler ve siyasal sistem açısından bir çok önemli işleve sahip olan seçimin varlığı, demokrasi için zorunlu ama yeterli değildir” (Karadağ, 2006:81). Demokratik yapılanma içerisinde seçime duyulan gerekliliğin, peşi sıra siyasi rekabeti de getirmesi bu nedendir ki yadsınamaz. Fakat önemli olan bu rekabetin ortaya çıkardığı haksız durumları mümkün olduğunca en aza indirmek, hatta tamamen ortadan kaldırmaktır. Fakat gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerin seçim konusuna bakışları ve yaklaşımları farklıdır. Gelişmiş ülkeler daha sistematik olarak bu konuya yaklaşırken, gelişmekte olan ülkeler için daha yeni ve üzerinde pek çalışılmamış bir konudur.

Zaman zaman da siyasi rekabet ticari hayattaki haksız rekabet gibi karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki; seçim dönemlerinde iktidar partileri, iktidarda olmanın inisiyatifi ile muhalefet partilerine karşı bir haksız rekabet gücünü ellerinde bulundurmaktadırlar. Ekonomik ve siyasi iktidara sahip olmanın getirdiği bu avantaj, muhalefet partileri için haksız rekabet şartlarını oluşturur (Bknz.; Türkkan: 1996:172).[†]

[†] Bu konuda Türkiye uygulamalarından bazı örnekler için EK 1’e bakınız.

Nasıl ki rekabetin varlığı her zaman piyasaları üretim, bölüşüm ve dağılımda etkin olmaya doğru yaklaştırırken, siyasette de rekabetin demokratik sürecin yaşanmasına katkıda bulunması beklenmektedir. Fakat biraz önce belirttiğimiz gerekçelerle siyasi rekabetin bazı kesimleri kayırcı, bazılarını ise dikkate almayan bir yapı ortaya koyduğunu söylemek mümkündür.

Devlet yardımları siyasi partileri bazı güç odaklarının maşası olmaktan kurtaracak bir güce sahiptir. Fakat bu faydasının yanında, devletçe yapılan bu yardımlar partilerin devlete bağımlılığını artırarak, devletin ayrılmaz bir parçası haline gelmesine de yol açabilir. Bu durum devlet için artı bir külfet anlamına gelir.

Ayrıca devlet yardımları ile siyaset yapan partiler, devletle uyumlu olabilmek adına partilerinin ana ilkelerinden sapmalar yaşayabilirler. En önemlisi de, devlet yardımları siyasi yozlaşmaya yol açabilir. Seçmen kitlesinin, siyasi partilere sağlanan devlet yardımlarına en çok tepki gösterdikleri alan, bu yardımların amaç dışı kullanılması, halktan toplanan vergilerin oy kaygısı ile belirli bir kitleye dağıtılması; yani siyasi yozlaşma konusu olmaktadır.

B. Popülizm

“Halkçılık”, “geniş kitlelere hoş görünme çabası”, “yasal soygun”, “kitle desteğini sağlamaya yönelik bir strateji”, “vergi mükelleflerinden sadece ortanca seçmen kitlesine yapılan gelir transferleri” gibi değişik şekillerde tanımlanabilen popülizm kavramı, günümüzde; konsolide kamu sektörü ve bunu finanse eden vergi sistemi aracılığıyla gelir transferi talep eden ortanca seçmen ve onun işbirlikçileri olan kıtık rantı kollayan girişimcilerin, bu rantları dağıtan politikacı ve bürokratların piyasada oluşan iktisadi fazladan pay almalarını sağlayan, çoğunlukçu demokrasi ile yönetilen karma ekonomik sistemi tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır (Saraç, 2005:66).

Popülist ekonomi yönetimi, siyasi iktidarların ekonomi yönetimindeki inisiyatiflerini, kendi siyasi çıkarlarına yönelik olarak, muhalefete karşı belirgin bir siyasi haksız rekabet unsuru olarak kullanma ve değerlendirme eğilimlerini ifade eder (Türkkan, 1996:172). Her seçim dönemi beraberinde popülist davranışları da getirir. Siyasiler potansiyel oy kaynaklarına hoş görünmek adına bir takım vaatlerde bulunurlar. Bu vaatler genellikle kamuoyunun beğeneceği uygulamalardan oluşur. İktidar partisi popülist olmak adına; memura zam, öğrenciye af, çiftçiye yüksek destekleme fiyatı, yatırımcıya sübvansiyonlarla çeşitli adımlar atar. Muhalefet partilerinin ise popülist gücü vaatler şeklinde gerçekleşir ve iktidar olduktan sonra gerçekleştirilmeyi bekler. Genellikle de seçim kampanyalarında vaat edilen icraatlar ile iktidarda yürütülen faaliyetler birbiriyle bağdaşmamaktadır.

Popülist ekonomi yönetiminin siyasilerce uygulandıktan sonra başarı derecesini belirleyen bir takım kriterler vardır. Bu kriterler (Türkkan, 1996:191-194):

- **Eğitim Düzeyi:** Bir ekonomide eğitim düzeyi ile popülist davranışın başarısı arasında ters orantı vardır. Eğitim düzeyi arttıkça, popülist çabalar daha az başarılı olmaktadır.
- **Gelir Düzeyi:** Halkın gelir düzeyi ile popülist davranışların sonucu arasında da ters yönlü bir ilişki vardır. İnsanların geliri ne kadar düşükse, popülist yaklaşımlara inanma o kadar artar ve popülizmin başarısı yüksek olur.
- **Dış Dünya İle Entegrasyon:** Dış dünya ile entegrasyon popülist politikaların hareket alanını kısıtlayıcı bir etki yaratacaktır. Uyum sürecinde yine entegrasyon ile popülizm arasında bir ters orantı söz konusudur.

C. Seçim Ekonomisi

Seçmenlerin siyasi iktidarın belirlenmesinde çok büyük bir rol üstlendiği kesindir. Bu durumda, seçmenlerin oy verirken, siyasi iktidarı belirlerken en çok etkilendikleri unsurların neler olduğu önemli bir soru olarak kabul edilmektedir. Bu konuda teorik ve ampirik çerçevede pek çok çalışma gerçekleştirilmiştir (Bknz.;Çinko,2006:103-116). Bu çalışmalardan birisini gerçekleştiren Markus'a göre, ekonomik oylama literatüründe seçmenlerin önünde iki alternatif bulunmaktadır (Çinko, 2006:108-109): (i) Kişisel Çıkar, (ii) Ulusal Ekonomik Çıkar. Kişisel çıkarlarının doğrultusunda hareket eden bireylerin, Markus'un tabiriyle, "cüzdan seçmenleri" olarak adlandırılması söz konusudur (Çinko, 2006:109). Aslında siyasi partileri seçim ekonomisi uygulamaya iten seçmen türünün, bu grupta yer alan seçmenler olduğunu söylemek mümkündür. Bu seçmen grubu için, bireysel çıkarlar, ulusal çıkarlardan her zaman daha üstündür. Fakat bu açıklama, seçim ekonomisini kendi partileri ve yandaşları doğrultusunda uygulayan siyasi partilerin davranışlarını asla meşru kılmaz.

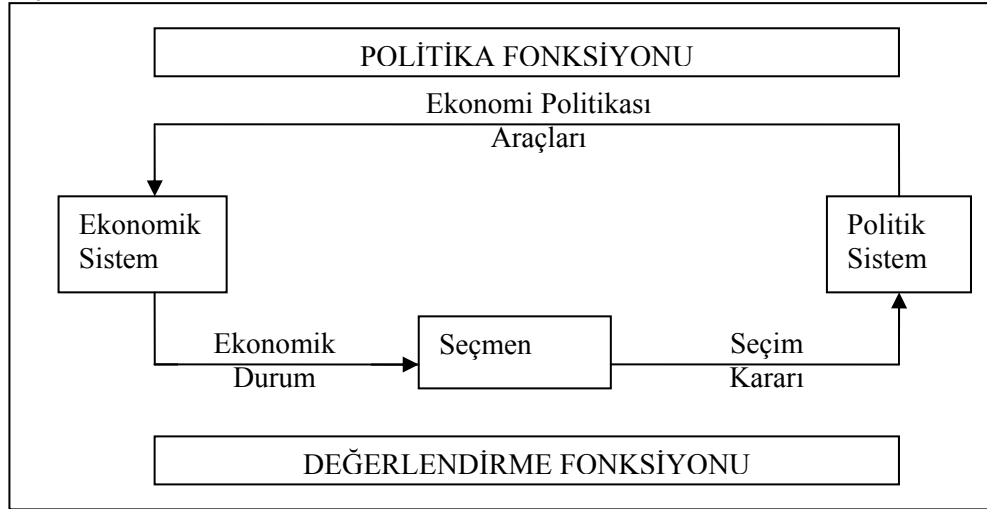
Seçim sürecine giren bir ekonomide belirgin olarak görülen ilk şey toplam harcamaların artmasıdır (Bknz.; Özdemir, 2007:48). Yeniden seçilebilme güdüsü ile hareket eden siyasi partiler, mevcut program ve hedefleri doğrultusunda politikalar kullanmak yerine, seçim kazanma amacı doğrultusunda politikalar izleme yolunu tercih edebilmektedir. Bunun sonucunda iktidar partisi sosyal fayda maksimizasyonuna ağırlık vermektense, oy maksimizasyonu için çalışmalarına ağırlık vermektedir. Bu anlayış makroekonomik politikaların iktidar partisinin elinde gerektiğinde kötü sonuçlara sebep olabilecek bir silah haline dönüşmesine sebebiyet verebilmektedir.

Seçim dönemlerinde iktidar partisi yeniden seçilebilmeyi garanti altına alabilmek için, para arzı, kamu harcamaları gibi para ve maliye politikası araçlarını kullanır (Akalin ve Erkişi, 2007:90). Seçim öncesinde genişletici, seçim sonrasında ise daraltıcı makro ekonomik politikaların uygulanması; sonuçta enflasyon, istihdam, büyüme, gelir dağılımı gibi makro ekonomik değişkenlerde dönemsel dalgalanmalara sebep olur. Bu dalgalanmalar ise ekonomik istikrardaki dalgalanmalar olarak da yorumlanabilir. Bir başka deyişle, kendilerinin yeniden

seçilme şansını artırmak amacındaki politikacılar, seçim öncesinde kamu harcamalarını artırarak, vergileri düşürerek, istihdamı artırarak ve yüksek büyüme hızı hedefi koyarak bütçe açıklarına ve fiyat artışlarına göz yummakta; seçim sonrasında ise tersi bir politika izleyerek “Politik Konjonktür Hareketleri”ne neden olmaktadır. Bu durum güncel ekonomik sorunların da temelini oluşturmaktadır ve demokratik işleyişlerde “seçim ekonomisi” olarak bilinen koşullarda gerçekleştirdikleri faaliyetler maliye ve para politikalarının etkinliğini azaltmakta, ekonominin bu şekilde politizasyonu kamu müdahalelerini artırmaktadır (Gökbunar, 1997: 3).

Seçim dönemi boyunca hükümetler sık sık bir tüketim savurganlığı içerisinde vaatlerde bulunurlarken, vergileri kısmakta, transferleri artırmakta ve kamu harcamalarını hemen sonuç alınan gösterişli projelere doğru çarpık bir biçimde aktarmaktadırlar. Bütün politikacılar ideolojik çizgileri ne olursa olsun, hükümette etkili bir yere sahip olabilmek için seçmenleri ikna etmek isterler. Daha karmaşık olan problem ise rasyonel seçmenlerin seçim öncesi bütçe tahminlerinden neden etkilenmiş oldukları konusudur (Rogoff, 1990:21). Bu bağlamda, siyasetin finansmanı ile ilgili ayrıntılı bir bildirim zamanında yapıldığı ve kamuoyunun bilgisine sunulduğu ve yetkili kurumlarca etkin bir denetim sağlandığı takdirde konuya ilişkin sağlıklı bir sonuca ulaşmak mümkündür (Öztürk, 2006:286).

Seçim dönemlerinde ekonomi ve politika arasındaki etkileşim, bir başka deyişle seçim ekonomisi döngüsü aşağıdaki şekil yardımıyla açık bir şekilde ortaya koyulabilir.

Şekil 1: Seçim Ekonomisi Döngüsü

Kaynak: VARIM, Suphi (1997:11), 2000' li Yıllara Doğru Türkiye' nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar: 25- Seçim Ekonomisi, İstanbul, TÜGİAD.

IV. SEÇİM EKONOMİSİ POLİTİKASI VE ARAÇLARI

Seçim ekonomisi politikası genişletici para ve maliye politikalarının kullanılarak, bir ekonomide kısa zamanda ve kısa süre geçerli bir suni rahatlama yaratan uygulamaları kapsar. Özellikle 70'li yılların başlarından itibaren seçim dönemi öncesinde politik ekonominin yarattığı borçlar pek çok tartışmaya konu olmuştur. Bu borçların önemli bir kısmının ise seçim dönemlerinde mali politikaların teşvikiyle ortaya çıktığı bir gerçektir.

Genişletici Maliye Politikası özellikle kamusal harcamalarda bir artış yaratılması şeklinde kendini gösterir. Bu kapsamda cari harcamalar, transfer harcamaları ve yatırım harcamalarının artırılması söz konusudur. Bu harcama artışına karşılık mevcut vergi oranlarının düşürülmesi de sıkça kullanılan bir yöntemdir. Sonuç itibarıyla uygulanan bu seçim politikaları ilk aşamada ekonomide bir istihdam ve üretim artışı yaratarak ekonomiye ivme kazandırmakta, fakat bir müddet sonra devlet gelirlerindeki azalma ve bütçedeki daralmayla beraber ekonomik bir darboğaza girilmesine ve bu darboğazdan çıkış için sıkı maliye politikalarının uygulanmasını gerekli kılmaktadır. Makro ekonomi politikalarının seçim öncesinde genişletici, seçim sonrasında daraltıcı özellikleri ile kullanılması, politik kökenli konjonktür dalgalanmalarına sebep olmaktadır.

Özellikle çok sık seçimlere sahne olan ekonomilerde üst üste genişletici ve daraltıcı maliye politikalarının uygulanması, ekonomik istikrarsızlığı, hükümete olan güvensizliği, hatta siyasete olan ilgisizliği ve vurdumduymazlığı da beraberinde getirmektedir. Bu siyasi vurdumduymazlık ise seçim ekonomisi politikalarının daha rahat kullanılmasına hizmet etmektedir.

Seçim dönemlerinde kullanılan bir diğer politika ise para politikasıdır. Para politikası araçları ekonomilerde Merkez Bankaları aracılığıyla kullanılabilir. Burada Merkez Bankaları'nın bağımsızlık ölçütleri, yani devlete bağımlılık dereceleri, Merkez Bankası'nın genişletici para politikası araçlarını seçim dönemlerinde hükümetin lehine kullanma durumunu da belirlemektedir. Ayrıca Merkez Bankası Kanunu da para politikasının araçlarının nasıl ve ne şekilde, hatta hangi durumlarda kullanılabileceğini ifade eden önemli bir yaptırımını anlatmaktadır. Bu konudaki esneklikler arttıkça, Merkez Bankası'nın bağımsızlığı azaldıkça, genişletici para politikası seçim dönemlerinde hükümetlerin vazgeçilmez seçim politikası aracı haline gelmektedir.

Merkez Bankası Kanunu'nun oldukça katı olduğu, karşılıksız para basılmasını engelleyici hükümlerin yer aldığı durumlarda bile iç borçlanma senetlerinin (devlet tahvili, hazine bonusu) yüksek faiz oranlarından geri ödemesi ile genişletici para politikası uygulamasına gidilebilmektedir. Seçim dönemlerinin hemen sonrasında da devletin iç borçlanma değerlerinin arttığı ve iç borç yükünün genişlediği görülür. Bu durumun en önemli sebebi de, özellikle maliye politikası ile vergilerde yaratılan azalışın ve kamu harcamalarında gerçekleştirilen harcama artışlarının finansmanının sağlanması gereğidir.

Hükümetlerin seçim ekonomisi bağlamında uyguladıkları genişletici para ve maliye politikaları ile politik etkinlik azalmakta; ekonomide kaynak dağılımı

bozulup, piyasaların işleyişi zayıflamakta ve enflasyon, işsizlik, kronik bütçe açıkları, aşırı borçlanma gibi olumsuz ekonomik sonuçlara neden olmaktadır (Bknz.; Gökbnar, 1997). Bu durum aynı zamanda, kamu yönetiminde kamu adına kullanılan yetkinin saptırılması ve kamu yararı dışındaki amaçların hedeflenmesi yani, yolsuzluğa ve yozlaşmaya neden olabilecek çıkar kullanımının neticeleri olarak da ifade edilmektedir (Özsemerci, 2005:7).

Seçim ekonomisi politikalarının seçim dönemlerinde gerçekten uygulanıp uygulanmadığı ile ilgili özellikle yabancı literatürde yayınlanmış pek çok yayın vardır. Bu konuda Vergne' nin yapmış olduğu çalışma özellikle dikkat çekicidir. 1975-2001 yıllarını kapsayan ve 42 gelişmekte olan ülkeyi içine alan (bunların arasında Türkiye'de var) kamu harcamalarının tespitinde seçimin etkilerinin ortaya konulduğu çalışmada bir takım önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlar seçim yıllarında kamu harcamalarındaki değişikliklerin görünen cari harcamalardan daha fazla olduğu, özellikle de ücret ve desteklerin arttığı şeklindedir. Ayrıca bulgular, ülkelerin seçim politikalarında deneyim kazanmalarına rağmen kamu harcamalarının üzerindeki seçim etkisinin devam ettiği yönünde ortaya çıkmıştır (Vergne, 2009:63).

Stein ve Streb'in seçim dönemlerinde ve sonrasında devalüasyon oranlarındaki değişme üzerine yapmış olduğu ekonometrik çalışmaların sonuçları da oldukça ilgi çekicidir. Söz konusu çalışmada peşin ödeme sıkıntısı yüzünden devalüasyonun bir tüketim vergisi gibi davrandığı, bir rasyonel politik bütçe döngüsü modeli geliştirilmiştir. Bu araştırmaya göre yetkili hükümetler seçimlerden önce devalüasyon oranını kısacaklarına dair işaret verebilirler. Seçmenler hükümetlerin fırsat derecelerini göz ardı ettiklerinde seçimden kazanç elde etmek için ekonomik yapıyı bozmaya gönüllü olan yetersiz ve fırsat düşkünü yetkililer seçim dönemlerinde devalüasyon oranlarını azaltmaktadırlar. 26 Latin Amerika ülkesi üzerinde yapılan bir çalışmada, seçimi takip eden aylarda devalüasyon oranının önemli ölçüde arttığı gözlenmiştir (Bknz.; Stein ve Streb, 2004:119).

V. SEÇİM EKONOMİSİ POLİTİKASININ BAŞARI KOŞULLARI

Seçim dönemlerinin vazgeçilmez olan seçim ekonomisi politikalarının uygulayan kesime fayda sağlayıp sağlamadığı konusu yine literatürde pek çok tartışmalara konu olmuştur. Bu çalışmalarda bulunan sonuçlar ne olursa olsun sonuçta seçim ekonomisi diye bir uygulama mevcuttur ve bu uygulamanın başarılı olabilmesi için gereken özen gösterilmektedir.

Pek çok politikacının seçimlerden önce yeniden seçilebilme şanslarını artırabilmek adına kamu harcamalarını artırdıklarına inanılır. Fakat seçmenlerin rasyonel ve ileri görüşlü oldukları kabul edildiğinde, uygulanan ekonomi politikasının başarılı olma ihtimalinin oldukça zayıf olacağı kabul edilmelidir. Bu tür seçmenler oylarını kullanırken seçim öncesi politikalarından ziyade seçim sonrası uygulanacak politikaları göze almayı tercih edeceklerdir. Bu nedendir ki bilinçli seçmen seçim öncesinde manipülasyonlara yönelen politikacılara çok sıcak

bakmayacak ve bu tutumları seçim ekonomisi politikasının başarısını olumsuz etkileyecektir.

Drazen ve Eslava (2009) yapmış oldukları çalışmada bu konuda ki farklı bazı görüşleri ortaya koyduktan sonra kendi çalışmalarının sonucunu da özellikle vurgulamışlardır. Mesela; bunlardan bir tanesi Rogoff (1990) ve Rogoff ve Silbert (1988)' in yaptıkları çalışmalarda seçmenlerin bütün hükümet harcamalarını göremediklerini, politikacıların seçmenlerden daha fazla bilgiye sahip oldukları için seçim öncesinde kamu harcamalarını artırdıkları sonucuna varmaları olarak ifade edilmiştir. Yine aynı çalışmada Shi ve Svensson (2006)' un da seçmenlerin bütçe açık düzeyini göremedikleri için seçim öncesinde politikacıların mali bir genişleme yarattıkları sonucuna vardıkları ifade edilmektedir. Fakat Peltzman (1992)' in Amerika' daki seçmenlerin, seçim öncesinde aşırı harcama yapan politikacıları daha az destekledikleri sonucunu ortaya koyan çalışmasına da ayrıca atıf yapmışlardır (Bknz.; Drazen ve Eslava, 2009:1; Rogoff, 1990; Rogoff ve Silbert, 1988; Shi ve Svensson, 2006; Peltzman, 1992).

Drazen ve Eslava (2009) Kolombiya' daki seçmenlerin davranışlarını ve kamu harcamalarının mahiyetini inceledikleri kendi çalışmalarının sonucunu ise şu şekilde özetlemektedirler (Bknz.; Drazen ve Eslava, 2009:14): Vatandaşlar bazı mallardaki kamu harcamalarına değer verirler ve rasyonel, ileri görüşlü seçmenler hükümetin mali tercihleri hakkında yorum yapmak için kamusal mal üretim düzeyine bakarlar. Bütçe üzerindeki seçim manipülasyonu sonuçta değişik harcama biçimi yaratır. Seçim yıllarında politikacının yeniden seçilme şansının artması bütçe mahiyetindeki değişikliklere bağlıdır. Bu da farklı seçmen gruplarına yönelik gerçekleştirilen farklı kamu harcama artışları ile sağlanabilir.

Bu konuda Dhama (2003) de farklı bir bakış açısı ortaya koymuştur. O' na göre; seçmen ve politikacılar birbirlerinin tercihleri hakkında asimetric bilgiye sahip iseler politikalarını yeniden düşünmek zorundadırlar. Politikacılar güvenilir vaatlerde bulunmayabilirler. Bir politikacının görevde kaldığı sürece karşı partilerin politika kararlarını bozması ve dönem içinde vergilerde değişiklik yapması mümkündür. Bu nedenledir ki kamunun büyüklüğünün değişebilirliği politikacıları sıkıntıyla yüz yüze getirecek ve seçim ekonomisinin başarısını etkileyecektir.

SONUÇ

Gelişmiş ülkelerin seçim ekonomisi konusunda bilinçlenmiş olmalarına karşın, gelişmekte olan ülkelerde politik iş ve bütçe döngülerine olan ilgi günümüzde yeni yeni artmaktadır. Pek çok gelişmekte olan ülke en azından politik reformlarla ekonomik reformları birbirinden ayırmaya çalışmaktadır. Fakat bu aslında bir reformdan ziyade bir başlangıç mahiyetindedir. Gelişmekte olan ülkelerin politik kurumlarının olgunlaşması ve seçimlerin periyodik aralıklarla düzenli bir şekilde gerçekleşmesi uzun dönemde olacak bir gelişmedir.

Kamu Tercih Teorisi'nin de vurguladığı gibi, devlet ekonomik ve siyasi yapılanmada oldukça gerekli bir kurumdur. Bu nedenledir ki üzerinde durulması

gereken konu; devletin bu yapılanma içerisinde ne kadar yer alması gerektiği konusudur. Devleti bütünüyle reddeden, devletsiz bir toplum düşünülmesi nasıl ki mümkün değilse, tamamen devletin ön plana çıktığı bir ekonomik yapı da kabul edilemez. Önemli olan devletin rolünün ne kadar olması gerektiği, kısaca devletin sınırlarının belirlenmesi gereğidir.

Devletin ekonomik sınırlarının ortaya konması gereği özellikle seçim dönemlerinde çok daha gerekli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü bu dönemlerde politik hırslar, hükümetlerin ekonomi üzerindeki güçlerini kullanarak ekonomik ve politik rantlar elde etmelerine kaynak teşkil etmektedir. Hükümetler her seçim döneminde ekonomi politikası araçlarını kullanarak ekonomik sorunların daha da ağırlaşmasına sebep olmaktadır. Bunun için alınabilecek birkaç tedbirden bahsedilebilir:

- Ekonominin yönetimi seçimlerden önce hükümetin elinden alınarak gerçek anlamda özerk bir Geçici Hükümet' e verilebilir.
- Anayasa'da, Siyasi Partiler Kanunu'nda, Seçim Kanunlarında çeşitli düzenlemelere gidilerek, iktisat politikası araçlarının keyfi şekilde kullanımını engelleyici hükümler getirilebilir. Böylece seçmenin de aydınlanabileceği "şeffaf yapı" ya ulaşılabilir.
- Politik sistemlerin olumsuz getirisi olan "siyasetin yozlaşması"nın önüne geçebilmek adına "temiz siyaset"i sağlayacak bir adım olarak, seçim kampanyalarının finansmanının düzenlenerek daha etkin bir denetime kavuşturulması sağlanabilir. Siyasi güç ve ekonomik güç arasındaki etkileşimin sınırları ve açıklığı böylelikle ortaya konulabilir.

EK 1:

Yasalara uygun olarak tüm siyasi partilere devlet bütçesinden propaganda harcamalarında kullanmaları için belli oranlarda para yardımı yapılmakta, fakat hükümetteki partilere ayrılan ödeneğin diğer partilere ayrılan ödeneğe göre daha fazla olmaktadır (Bknz.: Özdemir, 2007:48).

Bu noktada siyasal partilere yapılan devlet (hazine) yardımlarına bir miktar değinmekte fayda vardır. Siyasal partilerin faaliyetlerini yerine getirmelerini kolaylaştırmak, mali sorunların çözümü konusunda siyasal partilere kamu olanaklarından destekte bulunmak ve iktidar yarışının eşit koşullarda gerçekleşmesini sağlamak için, onlara devletçe yardım yapılması demokratik ülkelerde görülen bir uygulamadır. Devlet yardımı yapılması ile, siyasal partilerin büyük sermaye gruplarının etkisi altına girmesini önleyici ve toplumdaki farklı sınıfların da politika yapmalarını kolaylaştırmak amaçlanmaktadır. Siyasal partilere devlet yardımı esası; partilerin işlevlerini sosyal ve ekonomik güç odaklarından bağımsız bir biçimde yerine getirmelerini sağlamak için düşünülmüştür. Devlet yardımını uygulamada etkin kılmak ise, siyasal partilerin ihtiyaçlarına uygun harcamada bulunmaları ve bu harcamaların titiz bir denetiminin yapılması ile mümkün olabilir (Aydın, 2005:235-237). Genel olarak partiler meclisteki milletvekili sayılarına veya seçimde kazandıkları oy oranına göre hazine yardımı

almaktadırlar. Anayasa'nın 68. maddesinde Devletin siyasi partilere yapacağı yardımın yeterli düzeyde ve hakça olması esas belirtilmiştir. Konu, 2820 sayılı Siyasal Partiler Kanunu'nun Mali Hükümleri düzenleyen üçüncü kısmında "Partilerin Gelirleri" başlığı altında ve 61 ila 69. maddeler arasında düzenlenmiştir. Siyasal Partiler Kanunu'nun 61 maddesinde siyasi partilerin elde edebileceği gelirlerin içinde aidat ve bağışlar yanında devlet yardımı da sayılmaktadır. Bu Kanuna göre, siyasi partiler seçimde kazandıkları oy oranına göre devlet yardımı almaktadırlar. Siyasal Partiler Kanunu'nda 29.04.2005 tarih ve 5341 sayılı yasayla yapılan değişiklikle, Siyasal Partiler Kanunu'nun Geçici 16.maddesi kaldırılarak devlet yardımının kapsamı daraltılmıştır. Devlet yardımı esas olarak, 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 33. maddesinde belirtilen %10 barajını aşmış bulunan siyasi partilerle ve milletvekili seçimlerinde toplam geçerli oyların %7'sinden fazlasını alan siyasi partilerin yararlandığı bir kaynak durumuna indirgenmiştir. Söz konusu düzenlemeye genel olarak bakıldığında %10 barajını aşan partilerin yardımdan daha yüksek pay aldığı, genel ülke barajını aşamamakla beraber toplam geçerli oyların %7'sinden fazlasını alan partilerin daha düşük oranda pay aldığı görülmektedir (Aydın, 2005:255). Bu yardım sadece parti ihtiyaçları veya parti çalışmalarında kullanılır. Siyasal partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun denetimini ise Anayasa Mahkemesi adına Sayıştay tarafından evrak üzerinden gerçekleştirir.

Hazine yardımı öngören ülkelerden bazıları, bu yardımı; seçim giderleri ile sınırlamışlardır. Siyasal faaliyet özgürlüğünün bozulabileceği endişesi, bu sınırlamanın temel dayanaklarından biridir. Ayrıca, bu tip yardımlar, siyasal partileri bir kamu kurumu gibi görüp faaliyetlerinin de kamusal hizmet niteliğine bürünmesi sakıncalarını doğurabilir. Öte yandan devlet yardımının belli bir usul çerçevesinde verilmesi, siyasal partiler arasındaki rekabete müdahale anlamındadır ve rekabette eşitlik ilkesini zedeler. İktidara gelme yönünden var olması gerekli eşitlik ortadan kalkmış olur. Nitekim, hazine yardımı alamayan siyasal partilerin iktidara gelmeleri, yardım alan siyasal partilerle karşılaştırıldığında oldukça zordur (Aydın, 2005:241).

Devlet yardımları belli usuller ve yasal düzenlemeler çerçevesinde yapılmasına karşın, siyasi ve ekonomik düzeni yerleşmemiş ülkelerde şu türden sıkıntılara yol açabilmektedir (Öztürk, 2006:88): Var olan siyasi parti sisteminin değişime kapanması, bu yardımlardan en fazla büyük partilerin yararlanması, devlet desteğini doğrudan alan parti merkez örgütlerinin yerel örgütlere göre kazançlı duruma gelmesi dolayısıyla taban demokrasininin zayıflaması, partiler veya milletvekilleri arasında devlet desteğini alabilmek adına ittifaklar oluşması ve demokrasinin gereği olarak eşitlik ilkesinin göz ardı edilmesi ve siyasi hayata yeni katılan partilerin bu yardımlardan hiç ya da yeterince yararlanamaması şeklinde bu sıkıntılar sıralanabilmektedir. Diğer taraftan, parlamenter sistemde muhalefet partilerinin, devlet yardımı almaları, yardımın miktarının hükümet tarafından bütçeye dahil edilmesi nedeniyle, onların muhalefet yapamaması endişesini de beraberinde getirmektedir.

Hazine yardımı, siyasal partilerin gelirlerinin büyük bir bölümünü oluşturduğu için, siyasal alanda giderek kartelleşmeye de yol açabilmektedir (Bknz.; Aydın, 2005:241).

KAYNAKÇA

- AKALIN, Gülsüm ve Kemal ERKİŞİ, (2007), “Türkiye’ de Seçim Ekonomisi Uygulamalarının Geleneksel Oportunistik Seçim Çevrimleri Açısından Değerlendirilmesi”, ZKÜ, *Sosyal Bilimler Dergisi*, C.3, S.5, s.s. 89-116.
- AKTAN, Can (2002), *Anayasal İktisat*, Ankara, Siyasal Kitabevi.
- AKTAN, Can (1990), “Çağdaş İktisadi Düşünceler”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1-1.
- ATAY, Kahraman (2006), *Seçim Ekonomisinin Türkiye’ de Uygulanan Maliye Politikaları Üzerindeki Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.
- AYDIN, Mesut (2005), “Türkiye’ de Siyasal Partilere Devlet Yardımı”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 54, Sayı 4.
- CANDEL-SANCHEZ, Francisco (2007), “Incentives for Budget Discipline in the Precense of Elections”, *European Journal of Political Economy* 23, pp. 863-884.
- ÇİNKO, Levent (2006), “Seçmen Davranışları ile Ekonomik Performans Arasındaki İlişkilerin Teorik Temelleri”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 61-1
- DHAMI, Sanjit (2003), “The Political Economy of Redistribution Under Asymmetric Information”, *Journal of Public Economics*, Vol.87, Issues 9-10, September.
- DURUN, Davut (2002), *Siyaset Bilimi*, İstanbul: Beta Yayınları.
- DRAZEN, Allan ve Marcela ESLAVA, (2009), “Electoral Manipulation Via Voter-Friendly Spending: Theory and Evidence”, *Journal of Development Economics*, (Makale baskıda, erişim: www.elsevier.com/locate/econbase).
- EREN, Ercan ve BİLDİRİCİ, Melike (2001), “Türkiye’ de Siyasal ve İktisadi İstikrarsızlık: 1980-2001”, *İşletme ve Finans*, Ekim, Sayı 187.
- GENÇKAYA, Ömer Faruk (2007), *Siyasetin Finansmanı, Sınırlamalar ve Denetim: Karşılaştırmalı Uygulamalar*, Demokrasi ve Politika, Hukuk, Yönetim ve İktisat Üzerine (Ed.: A. Mengi), İmge Kitabevi.
- GÖKBUNAR, Ramazan (1997), “Kamu Finansmanında Demokratikleşme ve Ekonomik Anayasa Önerisi”, www.canaktan.org/ekonomi/anayasal_iktisat/diger_yazilari/gokbunar_ekonomikanayasa_onerisi.pdf (erişim tarihi 09.03.2011).
- GÜVEL, E.Alper (1998), *Politik İktisat ve Akıl*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- KARADAĞ, Ahmet (2006), “Sürdürülebilir Demokrasi”, *Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1.

- KHEMANİ, Stuti (2004), "Political Cycles in A Developing economy: Effects of Elections in The Indian States", *Journal of Development Economics* 73.
- KOÇ, Emin (2009), "Siyasi Partilere Devlet Yardımı", *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.IV, S.1, Detay Yayıncılık
- LAMBSDORFF, J.G. (2006), *The Institutional Economics of Corruption and Reform: Theory, Evidence and Policy*, Cambridge, UK, Cambridge University Press.
- ÖZBİLEN, Şevki "Siyasal Yozlaşmadan Ekonomik Yozlaşmaya (Demokrasi Açısından Analitik Bir Yaklaşım)", <http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/yozlasma.pdf> (erişim.26.06.2009).
- ÖZDEMİR, Mehmet Bülent (2007), *Türkiye'de Seçim Ekonomisi ve Bütçesel Ekileri*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- ÖZSEMERÇİ, Kemal (2005), "Türk Kamu Yönetiminde Yolsuzluk ve Yozlaşmanın Kültürel Altyapısı", *Sayıştay Dergisi*, S.58
- ÖZTÜRK, Zeki (2006), *Seçimlerde Paranın Gücü: Seçim Harcamalarının Finansmanı, Şeffaflığı ve Denetimi*, Ankara, Ebabil Yayıncılık, 1.Baskı.
- ROGOFF, Kenneth (1990), "Equilibrium Political Budget Cycles", *American Economic Review*, March, Vol.80, Issue 1.
- SARAÇ, Taha Bahadır (2005), *Politik Konjonktür Dalgalanmaları Teorileri Çerçevesinde Seçim Ekonomisi Kavramı ve (1980-2004) Dönemi Türkiye Uygulaması*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- SAVAŞ, Vural (1994), *Politik İktisat*, İstanbul, Beta Basın Yayım Dağıtım (2. Tıpkı Basım).
- SNOWDON, Brian (2004), "The Influence of Political Distortions on Economic Performance- The Contributions of Alberto Alesina", *World Economics*, Vol:5, No:4, October-December.
- STEIN, Ernesto H. ve Jorge M. STREB, (2004), "Elections and The Timing of Devaluations", *Journal of International Economics*, 63 (2004).
- TELATAR, Funda (2004), *Politik İktisat Politikası*, Ankara, İmaj Yayınevi.
- TÜRKKAN, Erdal (1996), *Ekonomi ve Demokrasi*, Ankara, Turhan Kitabevi.
- VARIM, Suphi (1997), *2000' li Yıllara Doğru Türkiye' nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar: 25- Seçim Ekonomisi*, İstanbul, TÜGİAD
- VERGNE, Clemence (2009), "Democracy, Elections and Allocation of Public Expenditures in Developing Countries", *European Journal of Political Economy*, 25 (2009)

Copyright of Cumhuriyet Universitesi Journal of Economics & Administrative Sciences (JEAS) is the property of Cumhuriyet Universitesi Journal of Economics & Administrative Sciences and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.